

KRIS ROMA – CIGÁNSKY SÚD ALEBO SPRAVODLIVOSŤ V RÓMSKEJ KOMUNITE

KRIS ROMA - GYPSY COURT OR JUSTICE IN THE ROMA COMMUNITY

ZSOLT MÁNYA – NATAŠA BUJDOVÁ

ABSTRAKT

V našej spoločnosti, súčasťou politických debát, veľa ráz osciluje rómska problematika. Častokrát sú Rómovia považovaní za neprispôsobivých, tých, ktorí nechcú pracovať a páchajú trestnú činnosť. Zákon nerozlišuje, kto spáchal trestný čin, Róm alebo príslušník inej národnostnej menšiny. Všetci, ktorí porušia právny predpis, musia rátať so sankciou. V našom príspevku sa zameriavame na problematiku cigánskych súdov, prostredníctvom ktorých si rómska komunita rieši vlastné spory a problémy.

Kľúčové slová: Cigánsky súd. Komunita. Kris. Olašskí Rómovia. Proces.

ABSTRACT

In this paper we focus on the issue of Gypsy courts, through which the Roma community also deals with the conflicts and problems .

Key words: gypsy courts, roma community

Rómske komunity sa vymykajú bežnej praxi vo všetkých oblastiach života a nie je tomu inak ani v oblasti spravodlivosti. Žiaková a kol. (2012, s. 117, In. Keller 1996) vymedzujú komunitu ako: „sociálny útvar charakterizovaný jednak zvláštnym typom sociálnych väzieb vo vnútri medzi členmi, jednak špecifickým postavením navonok, v rámci širšieho sociálneho prostredia“. V prípade interných sporov vo svojej komunite sa neobracajú na štátom určené a zriadené inštitúcie. Inštitúciou, ktorá je oprávnená riešiť spory v rómskej komunite Olašských Rómov je Kris roma, niektoré zdroje uvádzajú Krisi roma a pod. Presný preklad inštitúcie neexistuje, ale voľným prekladom získame vysvetlenie určenia tejto

inštitúcie, ako cigánsky súd, cigánske fórum na riešenie sporov alebo cigánske fórum spravodlivosti, ktoré v rámci rodového usporiadania rómskych komunít rieši interné spory nezávisle od štátnej moci. Samozrejme takéto konanie ako aj rozhodnutie tohto nezávislého fóra z hľadiska právneho pozitivizmu nie je možné uznať ani akceptovať, ale v rámci komunity má nesporne veľký význam a rozhodnutia Kris roma v rámci komunity sa musia vždy akceptovať a dodržať. Rómske obyvateľstvo Slovenskej republiky netvorí homogénnu skupinu. Základným delením je rozdelenie na skupinu hovoriacich rómsky a na druhú skupinu, ktorá sa asimilovala a hovorí zväčša len po slovensky alebo po maďarsky v závislosti od pobytu. „V súvislosti s Radou Európy a medzinárodnými zmluvami priamo sa týkajúcimi Rómov musíme taktiež spomenúť Európsku chartu regionálnych alebo menšinových jazykov. Rómsky jazyk je uvádzaný medzi regionálnymi alebo menšinovými jazykmi, ktoré SR aplikuje na účely implementácie charty. V súvislosti s aplikáciou jazykových práv predmetného etnika nastala pomerne nedávno paradoxná situácia, keď sa predstavitelia etnika rozhodli neaplikovať ich práva v súvislosti s novelou zákona o používaní jazykov národnostných menšín a s ňou súvisiacim nariadením vlády o označeniach obcí v jazykoch národnostných menšín“. (Bžán, 2012, s. 39) Jednou zo skupín Rómov hovoriacich rómskym jazykom sú Olašskí Rómovia. Od ostatných Rómov sa líšia najmä tým, že zachovali svoj jazyk, zvyky, tradície, právny systém a kultúru. Žijú roztrieštene po celej republike avšak najsilnejšie a najkoncentrovanejšie komunity sa nachádzajú na južnej a východnej časti Slovenska. Neoddeliteľnou súčasťou kultúry Olašských Rómov je aj ich právny systém a mechanizmus riešenia sporov, ktorý nielen nachádza riešenie vzniknutých problémov v rámci komunity, ale má vplyv aj na chod bežného života. Kris roma sa dodnes teší veľkej úcte a uznaniu, jeho rozhodnutia sa automaticky akceptujú a vykonávajú bez potreby ďalších exekučných (vykonávajúcich) inštitúcií. Kris roma funguje podľa určeného systému a členmi sú ctené a skúsené osoby, ktoré sú zárukou spravodlivého procesu. Nezasadá pravidelne, ale len v prípade konfliktov a problémov. Rieši spory, konflikty a problémy výhradne v rámci komunity Olašských Rómov. Zasadnutie cigánskeho súdu často trvá aj niekoľko dní a to vypočúvaním všetkých účastníkov konania. Pre objasnenie vecí im môžu byť kladené otázky. Súd svoje rozhodnutie vyriekne názorom jednoduchej väčšiny.

Tento spôsob riešenia sporov v rámci komunity sa teší dlhej tradícii, pochádza z dávnych čias, napriek tomu sa dodnes používa, uznáva, akceptuje. V prípade menších „trestných činov“ v rámci komunity Rómovia nehľadajú pravdu, riešenie sporov pomocou štátom inštitucionalizovaných autorít spravodlivosti, ale zvolajú starších, aby bol vykonaný

kris /krisi/, ktorý rozhodne o vine a treste. Jedným z dôvodov je, že rómska komunita je veľmi súdržná a nie je záujmom žiadneho z ich členov, aby niektorý z ich členov z dôvodu riešenia sporov inštitucionalizovanou autoritou spravodlivosti bol uväznený. Ďalším dôvodom je, že súdny proces aprobovanou a štátom uznanou formou je veľmi zdĺhavý a finančne nákladný. Okrem výdavkov na právne zastupovanie prináša so sebou aj ďalšie výdaje, ako napr. na cestovanie či stravovanie v mieste konania sporu.

Cigánsky súd ma formálne pravidlá, ktoré sa dodržiavajú od nepamäti a tradujú, aj keď v tejto oblasti prebehol určitý stupeň evolúcie a časom sa niektoré reštrikcie pozvoľna vytratili a konanie sa optimalizovalo.

Prvým formálnym pravidlom je, že celé konanie prebieha v rómskom jazyku. Využíva sa výberový slávnostný prejav a používajú sa slová a slovné spojenia nepoužívané v bežnej komunikácii. V konaní platia prísne pravidlá pre účastníkov konania aj pre nezúčastnené /v spore nezainteresované/ osoby, ktoré sú prítomné na krise. Donedávna na cigánskom súde mohli vystupovať len ženatí muži. Záujmy slobodných dievčat a slobodných mužov mohli hájiť len oni, vystupovali v ich mene ako splnomocnení zástupcovia. V súčasnosti sa sporu môžu zúčastniť aj ženy ako strany sporu či svedkovia. V USA sa dokonca niektoré ženy rómskej komunity stali sudkyňami tzv. krisnorkami. Do dnešného dňa je nepredstaviteľné, aby sa krisu zúčastnila iná osoba tzv. gádžo. Obzvlášť je nepredstaviteľné, aby sa krisu zúčastnil ako sudca. Gádža neakceptujú ani ako stranu konania, ale v niektorých prípadoch ho môžu vypočúť ako svedka.

Ako už bolo spomenuté kris nezasadá pravidelne, ale podľa potreby. Predtým ako zasadne, prebehne prípravné konanie, ktorého cieľom je obnovenie zhody a mieru medzi účastníkmi konania. Nakoľko rozhodnutie krisu je zaväzujúce a je povinný ho dodržiavať každý člen komunity, ktorého sa to týka a akákoľvek odchýlka, nedodržanie, neakceptovanie a ignorácia rozhodnutia krisu prináša so sebou veľmi vážne následky, snažia sa krisu predísť práve prípravným konaním. Toto prípravné konanie pozostáva z dvoch krokov a ak nevedú k zmieru zvolá sa kris. Prvým krokom je, že sa účastníci konania snažia medzi sebou dohodnúť. V tomto konaní ešte nie sú žiadni sudcovia, žiadni svedkovia ani nezúčastnené osoby, snaha o zmier zostáva len na stranách konfliktu. Toto konanie je neformálne a pozostáva čisto z verbálnej dohody strán. Väčšinou prebieha tak, že sa strany stretnú, ale vzhľadom na stupeň evolúcie dnes si už len zavolajú, aby si vydiskutovali problém a našli obojstranne akceptovateľný konsenzus. Ak takejto dohode k takémuto konsenzu nedôjde,

nasleduje druhý krok prípravného konania, ktorým je *divano* alebo *svato*. Je to tiež forma mimosúdnej dohody, ale v tomto prípade sa už obvykle konania zúčastnia starší a vážení členovia komunity ako poradcovia a pomocou ich rád by malo dôjsť k vyriešeniu sporu. Je to tiež ešte neformálne konanie, kde účastníci stoja v kruhu a informatívne sa rozprávajú a hľadajú riešenie a urovnanie sporu bez zasadnutia krisu. Pokiaľ ani takto nedôjde k žiadnej dohode a urovnaniu sporu, začne sa organizovať kris, na ktorý si každý zo strán sporu pozve jedného sudcu z komunity, ktorému dôveruje a teší sa v komunite všeobecnému uznaniu a cti. Cigánsky súd zasadne zväčša do 2-3 dní, ale môže zasadiť aj okamžite, ak sú na mieste všetci účastníci konania. Zväčša sú sudcovia aj z iných lokalít a preto je potrebné čakať na ich príchod, aby boli dodržané rovnaké práva a možnosti sporných strán. Pokiaľ sú všetci prítomní, vyhľadajú kľudné a neutrálne miesto, zväčša dom alebo dvor niekoho, ale konanie môže prebehnúť aj v kľudnejšej časti trhoviska, alebo kdekoľvek. Posadia sa do kruhu a začne *solax*, čo je vlastne prísaha. Prisahajú, že dovtedy zostanú spolu bez jedla a pitia, kým nevypočujú v dostatočnej miere všetkých, kým nezistia v dostatočnej miere pravdu a kým nevyrieknu fundované rozhodnutie. Táto prísaha ich zaväzuje, aby hovorili len pravdu, nič iné len čistú pravdu. Pod prísahou sa nemôže klamať. Keď hovoria prísahu prinesú svätý obraz a prisahajú na tento symbol viery, ktorá je v rómskych komunitách veľmi silná. Dôraz a silu tejto prísahy pridávajú tým, že prisahajú na im najcennejšie hodnoty ako napr. „Prisahám na život mojich dvoch synov a celej rodiny, že budem hovoriť pravdu alebo Nech zomrú moje deti, ak budem klamať“. Krivé svedectvo a klamanie po takejto prísahy sa považuje za pôvodcu veľkých problémov a pohrôm a preto takúto prísahu na svätý obraz považujú za záväznú a neporušiteľnú.

Dokazovanie

Prvú otázku kladie vždy najstarší sudca, je to vlastne výzva slovami „, Bratia, tak povedzte ako sa stal ten „prípado“, ktorá slúži na načrtnutie sporu. Je veľmi dôležité, že každý v tomto procese má neobmedzený čas na vyjadrenie svojho stanoviska. Rómovia majú zato, že skutočná pravda vyjde len tak najavo, ak všetci podrobne popíšu prípad, a tak každý môže hovoriť tak, dlho ako len chce a toľko, koľko len chce. Celý proces je založený na verbálnej komunikácii, nevyhotovuje sa ani žiadny zápis, ani rozsudok, celé pojednávanie je ústne. Nemožno tvrdiť, že kris neakceptuje písomné dôkazy, ale väčšinou len nejaké odborné vyjadrenie napr. ak sa spor týka koňa, tak lekárske správy zverolekára, alebo ak o auto, tak nejaké potvrdenia a doklady z autoservisu.

Prípady sa snažia čo najpodrobnejšie popísať a často sa stáva, že do slovného prejavu strany sporu sa dostanú aj udalosti minulého týždňa, avšak napriek tomu ho neprerušia a trpezlivo si všetko vypočujú, nakoľko aj nepatrná informácia môže byť dôležitá. Prerušenie prichádza do úvahy len, ak strana sporu evidentne klame alebo jeho odpovede sú zavádzajúce, tak začnú písať a kričať na neho, aby neklamal.

Potom čo všetky strany sporu boli podrobne vypočutí, môže ešte ktorýkoľvek sudca klásť otázky, aby jasnejšie videl celé dianie a celý prípad. Samozrejme v žiadnom stupni konania sa nepožíva úradný jazyk štátu a celé konanie prebieha rómsky a ako sme už uviedli, nepoužíva sa bežná rómčina, ale výberový slávnostný spôsob prejavu, a preto nikto, kto nepatrí do komunity, iným slovom „gádžo“ nerozumie celému priebehu udalostí. Zvonka celé konanie vyzerá, že sa jedná o obrovský spor, veľkú hádku, avšak ide len o najpresvedčivejší spôsob interpretácie vlastnej pravdy každej zo strán sporu. Obe strany sporu môžu do krízu pozvať aj svedkov, ktorí musia takisto prisahať horeuvedeným spôsobom, a tak sa často stáva aj to, že svedok svedčí v prospech protistrany, nakoľko tak veľmi sa bojí sily prísahy, že sa bojí klamať v prospech pozývajúceho. Na cigánskych súdoch je úplne vylúčené zastupovanie ako aj splnomocnený právny zástupca.

Rozhodnutia a sankcie

Cigánsky súd vyriekne svoje rozhodnutie, až ak celý prípad vidí jasne. Rozhoduje sa to jednoduchou väčšinou. Rozhodnutie vyriekne najstarší sudca slávnostným prejavom slovami: „*Veľa času sme strávili tým, aby sme podrobne vyšetrili tento prípad, podrobne vypočuli obe strany sporu, vypočuli sme aj svedkov, aký majú názor na vec. Zhodli sme sa, že X je vinný a Y neporušil nič.*“ Ich rozhodnutie je konečné a neexistujú žiadne možnosti odvolania alebo obnovy konania. Čo je raritou, je skutočnosť, že jednotlivé rozhodnutia nie sú jednotné. Určité tendencie sú badateľné, avšak nie vždy je možné porovnanie. Vysvetlením je, že sa nesnažia vyhovieť iba zákonu, ale snažia sa o spravodlivé rozhodnutie. Nemajú kodifikované, ani písané zákony. Rozhodnutia v rôznych prípadoch a za rôznych účastníkov nemusia byť jednotné a zhodné, nakoľko sú ohľadom aj na majetkové a na rodinné pomery strán sporu. Kľúčovým je spravodlivosť pri zohľadnení všetkých okolností sporu ako aj strán. Cigánske súdy sú prísne, ale spravodlivé a berú ohľad aj na recidívu a prísnejšie potrestajú toho, kto už stál pred cigánskym súdom, ako toho, ktorý sa prvýkrát dostal do problémov.

Existujú aj náhrady škody materiálne ako aj nemateriálne. Vo svojich rozhodnutiach o náhrade často používajú násobky ako dvojnásobok alebo dvojnásobok dvojnásobku.

Okrem náhrady škody existujú aj tresty, ktoré ukladá súd. Jedným z nich je pokuta, ktorú hradí vinník, ktorý zvykne byť často uznaný za nečistého a môže byť na nejaký čas aj vyhnaný z komunity, väčšinou dotedy kým nezaplatí pokutu. Najvyšším trestom pre Róma je, ak, je vyhlásený za nečistého natrvalo a tak je vyradený, vyčlenený z rómskej komunity, čím získa najhorší osud, nakoľko z komunity nikto s ním nebude ani len rozprávať a bude pre Rómov len vzduch.

Postupným vývojom spoločnosti ako aj rómskeho etnika zanikli niektoré tresty ako trest smrti, rôzne telesné tresty, zohyzdenie a pod. avšak z minulosti sú známe fakty, že v rámci rómskeho etnika boli používané aj takéto kruté tresty. Síce aj dnes sa používa trest, že nevernú ženu chytia ostrihajú dohola, avšak v minulosti jej ešte odrezávali alebo aspoň narezali britvou nos.

V konaní pred cigánskym súdom platí zásada „ne bis in idem“, čiže nie dvakrát v tej istej veci. Ak vo veci už rozhodol štátom konštituovaný orgán spravodlivosti, kris roma nezasadá, ale akceptujú toto rozhodnutie a vec považujú za vybavenú a vinníka za potrestaného. Po vykonaní určeného trestu vinníkom, neinicujú opätovné konanie v rámci svojej komunity.

Po vyhlásení rozhodnutia cigánskeho súdu si protistrany podajú ruky na znak zmieru a opäť nasleduje prisaha. Prisahajú, že akceptujú a vykonajú rozhodnutie cigánskeho súdu, tento prípad nebudú opätovne pripomínať, v bežnom živote zostanú dobrými priateľmi a v obchode dobrými partnermi. Pokutu alebo náhradu škody zaplatia a poďakujú sa sudcom za múdre a spravodlivé rozhodnutie. Potom nasleduje veľká zábava, ktorej náklady hradí strana, ktorá prehrala spor. Väčšinou sa pije pálenka, pivo alebo víno, ženy zabíjajú kurčatá a pripravujú z nich jedlo. Najčastejšie protistrany sporu zostanú aj naďalej priatelia a naďalej budú uzatvárať obchody medzi sebou, kľudne ešte aj v ten večer. Čo sa týka vykonania rozhodnutia cigánskeho súdu bude vymáhaná celou komunitou. Akákoľvek exekutíva alebo nejaká forma polície, výkonnej moci, ktorá by kontrolovala výkon rozhodnutia absentuje. Neexistuje väzenie alebo iná forma represie, len celospoločenský tlak v rámci komunity, nakoľko všetkým je známe rozhodnutie cigánskeho súdu a je pre nich otázkou cti, aby vyžadovali dodržanie tohto rozhodnutia. Je nutné poznamenať, že cigánske zákony sú nekodifikované a nepísané a ich znalosť sa dedí z otca na syna ako niekedy aj funkcia sudcu.

Syn musí byť prítomný na cigánskych súdoch, aby videl ako jeho otec rozhoduje, aby spoznal cigánske zákony, spôsoby konania, formality a formy, aby sa učil spravodlivosti a po smrti otca, aby mohol pokračovať v jeho šľapajach. Veľký dôraz sa kladie aj na spravodlivé rozhodovanie sudcov. Ak by zistili, že sudca je skorumpovaný, alebo by rozhodoval nespravodlivo alebo v neoprávnený prospech niekoho a zle by vykladal cigánsky zákon, čaká ho prísny trest. Napríklad ak by ovplyvnil alebo zmenil rozhodnutie súdu, tak ako trest by musel zaplatiť dvojnásobok dvojnásobku sumy, ktorú by mala zaplatiť strana, ktorá prehrala spor.

Sudcovia

Funkcia sudcu je vlastne čestná funkcia, ktorá je prejavom dôvery v niektorého staršieho a múdreho člena komunity. Nie sú stáli sudcovia, ale v každej komunite je niekoľko vážených starších mužov, ktorí sa tešia všeobecnej dôvere a cti v komunite, poznajú zákon, a tak ich volajú ako sudcov do sporov. Za sudcov volajú spravidla mužov, ktorí už dosiahli vek 30 rokov a spĺňajú už spomenuté vlastnosti. Ak ešte žije ich otec a je volaný ako sudca, syn nemôže prevziať jeho funkciu dovtedy, kým sa otec sám nevzdá tejto funkcie. Dovtedy tam sedí na súdoch a počúva, učí sa bez možnosti zasahovať do priebehu konania či už vypočúvaním, vyjadrením názoru alebo súdením. Funkcia sudcu sa síce dedí z otca na syna, avšak nie je automatické, že syn sudcu sa stane sudcom. Ak bude viesť záhaľčivý život alebo z iného dôvodu nezíska uznanie komunity, nikdy ho nebudú volať ako sudcu do cigánskych súdov. Rozhodovanie je veľmi zodpovedná úloha, nakoľko rozhodnutím súdu sa môže zmeniť život jednotlivca alebo aj celej rodiny. Z uvedeného dôvodu niekedy niektorí sudcovia môžu odmietnuť zúčastniť sa cigánskeho súdu. Ak sa necíti byť kompetentný, ak je v obchodnom vzťahu so stranou sporu, sú pohnevaní so stranou sporu, jedná sa o spor, ktorého stranou je rodinný príslušník sudcu alebo spor je príliš komplikovaný, môže sa stať, že strana sporu, ktorá ho požiada o účasť vo spore ako sudcu, dostane odmietavú odpoveď. Nájde sa však aj taký sudca, ktorý je schopný súdiť aj vlastného rodinného príslušníka. Takého si potom v rámci komunity vážia najviac, avšak napriek tomu najdôležitejším atribútom konania je nestrannosť.

Každý súd má hlavného sudcu, ktorý je spravidla najstarším zo sudcov. Otvára zasadnutie, vypočúva a pýta sa ako prvý a jeho úlohou bude aj vyhlásenie rozhodnutia cigánskeho súdu. Nie je jediným, ale len prvým z rovných, čiže aj ostatní sudcovia majú rovnaké práva a povinnosti, avšak prvenstvo patrí najstaršiemu sudcovi. Počet sudcov je spravidla 2 až 8

v závislosti od zložitosti prerokovanej veci, ako aj od skutočnosti či sa cigánsky súd zvolal hneď, alebo až niekoľko dní potom, čo sa prípad stal.

Zasadnutie cigánskeho súdu

Zasadnutie súdu nie je nijak časovo ohraničené alebo obmedzené. Trvá obvykle 2-3 hodiny, avšak v závislosti od zložitosti prípadu môže trvať aj niekoľko dní. Zasadnutia sa môže z komunity ktokoľvek zúčastniť, a tak väčšinou na cigánskom súde je 30-40 aj viac ľudí, avšak slovo majú len strany sporu, sudcovia a svedkovia. Nikto iný nedisponuje právom slova a môže len počúvať bez akéhokoľvek ústneho alebo iného prejavu. Keď sa všetci dostavili na miesto zasadnutia, pristúpia k začatiu prísah. Prísahy prebiehajú už vyššie uvedeným spôsobom a možno to považovať aj za otvorenie procesu. Keď prebehli všetky formality týkajúce sa prísah najstarší sudca začne samotný cigánsky súd, následne sa pristúpi k vypočutiu strán sporu. Je časovo neobmedzený a plný emócií. Počas svojho líčenia situácie strany sporu sa snažia nakloniť na svoju stranu tak sudcov ako aj ostatných divákov sporu. Je to akési vystúpenie, interpretácia vlastného stanoviska pretkaná častými prísahami, krikom, padaním na kolená a slzami. Primárnym strážcom poriadku je najstarší sudca, ktorý je vlastne aj pánom sporu, avšak ak by tento prejav bol prehnaný, tak ostatní začnú písať a pokrikovať a takýmto vyjadrením svojho názoru sa snažia udržať emócie na uzde a zachovať vážnosť a úroveň sporu. Stáva sa aj to, že sudca vykáže niekoho z pojednávania, aby sa ani nevracal, kým sa neupokojí. Najmä prejav obžalovaného je veľmi výrazný a svoj prejav namieri na divákov, aby cez nich, cez prejavy divákov zapôsobil na sudcov. Pre nezúčastnených celé konanie vyzerá ako lacné divadielko, avšak každá jej časť má svoj dôvod i opodstatnenosť, nič sa nedeje bezdôvodne.

Spory riešené cigánskym súdom

Cigánsky súd nemožno všeobecne považovať za štátom inštitucionalizovaný nástroj spravodlivosti a jeho význam z hľadiska súčasne platného práva v záujme zachovania právnej istoty je minimálny. Nemožno však uprieť jeho dôležitosť z hľadiska sociálneho a humánneho. Je to nástroj na udržanie poriadku vo vnútri komunity, filtrovanie sociálnepatologických a iných negatívnych javov, ktoré by viedli k rozkladu komunity. Je to interný regulačný systém tejto malej spoločnosti, prejav tradícií, ich sily a dôležitosti pre komunitu ako aj forma súdržnosti a spolupatričnosti.

Na základe týchto atribútov nemožno očakávať od cigánskeho súdu riešenie všetkých sporov, závažných kriminálnych činov a nahradenie úloh súdnej moci štátu. Najzávažnejšie kriminálne činy ako vražda alebo trestné činy proti republike netvorí a ani nebudú tvoriť právomoc cigánskych súdov. Ich právomocou budú typické cigánske záležitosti, ktoré sa vyskytujú len v tejto typickej etnickej komunite. Takisto nebude právomocou cigánskeho súdu riešiť spory s inými etnikami.

Aké prípady teda rieši? Obchodné a ekonomické záležitosti vo vnútri tejto komunity, napríklad kúpa a predaj áut, mobilov, akejkoľvek hnuťnej veci a nehnuteľnosti, riešenie sporov medzi rodinami v prípade cigánskej svadby, vymáhanie výdavkov spojených v prípade rozpadu manželstva z viny nevesty a pod. Takisto urážky medzi Rómami a iné nezhody. „Človek má byť svedkom, spolupracovať a nieť zodpovednosť za svoje činy.“ (Bujdová, Dancák, 2011, s. 36).

ZÁVER

Záverom možno poznamenať, že cigánsky súd rieši takmer všetky spory v rámci svojej komunity. Spôsob riešenia sporov by sme mohli prirovnať k procesu mediácie. Hlavným cieľom nie je určenie tzv. absolútnej pravdy. Nie sú víťazi a porazení. Vzhľadom k tomu, že sa hľadá kompromis a obnovenie pôvodného stavu za zachovania vzťahov vo vnútri komunity. Tomu napomáha aj prísaha po vyriešení rozhodnutia podanie si rúk protistrán. Sú len víťazi. Na tomto mieste chceme vysloviť úprimné poďakovanie všetkým príslušníkom rómskej komunity, ktorí si neželajú byť menovaní za podnetné informácie, vďaka ktorým môžeme odbornej verejnosti poskytnúť pohľad na problematiku cigánskeho súdu. Úprimne ďakujeme.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BUJDOVÁ, N. - DANCÁK, F. 2011. Služba v láske. Bratislava : VŠZ a SP sv. Alžbety. 2011. 69 s. ISBN 97-80-8132-003-3.

BŽÁN, P. 2012. Možnosti riešenia rómskej problematiky v Európskej Únii: rigorózna práca. Bratislava: VŠZ a SP, 2012. 93 s.

ERDŐS KAMIL 1959. Cigány - Törvényészék (Romani - Kris). *Néprajzi Közlemények*, IV. évf. (1959), číslo 1-2. s. 203-214.

MARUSHIAKOVA-VESELIN POPOV, E. 2007. The Roma Court in Central, Eastern and South-Eastern Europe, Roma Culture 2007.

PETRÁŠ A KOL. 2009 Menšiny a právo v České republice. Auditorium 2009. s. 199-209, ISBN 978-80-87284-00.

Roma Krisi - tradičný súd pre riešenie konfliktu Rómov. Dostupné na: www.protiprudu.info cit. [2010-10-03]

RONALD LEE. 1997. The Roma -Vlach Gypsies and the Kris-Romani. *The American Journal of Comparative Law*, s. 45. 1997. 361 s.

STEWAR, M.S. 1987 „Igaz beszéd” - avagy miért énekelnek az oláh cigányok? *Valóság*, 1987/1., s. 49-65.

LIÉGEOIS, J. P. 1995. Rómovia ,cigáni, kočovníci, Charis 1995. ISBN 80-967380-4-6.

SÁNDOR, L. 2005. Romani kris – elmélet és gyakorlat, s. 159-166, *Fundamentum* 2005 číslo 1.

ŽIAKOVÁ, E. A KOL. 2012. Sociálna práca, teoretické východiská a praktické kontexty. Košice : Univerzita P. J. Šafárika. 2012. 285 s. ISBN 978-80-7097-870-2.

KONTAKTY:

VŠZaSP sv. Alžbety Bratislava

zsolt.manya@gmail.com

natasabujdova@gmail.com